

Universal Journal of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2021 (Haziran/June)

EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ (YAKUP PEYGAMBER VE AİLESİ ÖRNEKLİĞİNDE)

Parent-Child Relationship (In the example of Prophet Jacob and his family)

Ekrem BAYAT

Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı
Assistant Dr., Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Theology,
Department of Arabic Language and Rhetoric, Erzincan/Turkey
ekrem.bayat@erzincan.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0002-8466-8053>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 13/01/2021

Kabul Tarihi/Date Accepted: 21/01/2021

Yayın Tarihi/Date Published: 30/06/2021

Atıf/Citation: Bayat, Ekrem. "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi (Yakup Peygamber ve Ailesi örnekliliğinde)". *Universal Journal of Theology* 6/1 (2021): 1-25.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi (Yakup Peygamber ve Ailesi örneğinde)

Öz

Kişilik, insanı yaşadığı toplum içinde ayırt edilmesini sağlayan davranışlar bütünüdür. Bu davranışları mizaç dediğimiz doğuştan gelen yaratılış özellikleri ve karakter dediğimiz ve sonradan kazanılan davranış özellikleri olarak iki kısımda mütalaa edebiliriz. Sakin, durgun olma hali sert ya da yumuşak olma hali gibi kişilik özellikleri mizaçla ilgili olup yaratılıştan gelirken, yaşadığı toplumun değer yargıları, ahlak kuralları gibi özellikler ise karakter olup sonradan kazanılan davranışlara örnek olarak verilebilir. İnsan daha doğum ile başlayan hayat evresinde ebeveynlerinden başlayarak hayatına dâhil olan her bir bireyden etkilenerek kendisini tanımlayacak ve toplumda fark edilmesini sağlayacak karakterini oluşturur.

İşte bu nedenle mikro planda sağlam bir karakter ve kişilik, makro planda ise bu kişilik üzerinden yarının özlenen ve arzulanan toplumunun inşası için sağlam örnekler ihtiyacı vardır. Bu nedenle olmalıdır ki Âdem peygamber ile başlayan ve Hz. Muhammed(as)'a kadar devam eden Risalet halkalarının tümünde Allah'ın elçileri, hem bireysel yaşantıları hem de aile yaşantıları ile örnek olabilecek koşullarda gönderilmişlerdir.

İslam'a göre, bir neslin yetişmesinde ailenin önemli oluşu Kur'an ayetleri ve özellikle kıssaları incelendiğinde çok net anlaşılacaktır. Bu nedenle olmalıdır ki, İslam eğitimcileri ile batılı psikolog ve pedagoglar, ailenin çocukların dini ve ahlaki eğitimlerinden mutlak anlamda sorumlu olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak ailenin donanımı, eğitim seviyeleri ve çocuklarını yönlendirme anlamında taşıdıkları kaygılara bağlı olarak bu sürece olumlu ya da olumsuz şekilde etki ettikleri de gözden kaçmamaktadır.

Bu anlamda Aile olgusunun en bariz bir biçimde işlendiği ve tasvir edildiği hatta Kur'an'ın en güzel kıssa diye takdim ettiği Yusuf suresinden Yakup ve ailesinin kıyamete kadar olan örneğine konu olabilecek ayet ya da ayet gruplarından tespit ettiğimiz ebeveyn- çocuk ilişkisinde dikkat edilmesi gereken hususlardan, Aile içi İletişim, Maddi ve Manevi Eğitimin Verilmesi, Ümitsizliğe düşülmesi, Çocuklar Arasında Her Konuda Adaletin sağlanması, Önceden tedbir Alma, Sabır, Otokontrol Eğitimi, Olaylara Pozitif Bakabilme gibi kriterler üzerinden aile içerisinde hem ebeveynlere, hem de çocuklara rol model olabilecek iki örnek ile günümüzün en tehlikeli sorununa Kur'an'ın öğütleri ile çareler bulmayı amaçladık.

Anahtar Kelimeler: İslam, Aile, Ebeveyn, İletişim, Tedbir

Parent-Child Relationship (In the example of Prophet Jacob and his family)

Abstract

Personality is the set of behaviors that enable people to be distinguished in the society they live in. We can divide these behaviors into two parts as the innate creation traits we call temperament and the acquired behavioral traits we call character. Personality traits such as being calm, hard or soft are related to temperament and come from creation. Characteristics such as the value judgments and moral rules of the society they live in are character and can be given as examples of behaviors acquired later. In the life process that begins with birth, a person is affected by every individual involved in his life, starting with his parents. In this way, the person creates his character that will define himself and be noticed in the society.

For this reason, a solid character and personality in the micro plan, and in the macro plan, solid examples are needed to build a society based on this personality.

For this reason, the messengers of God, who started with the prophet Adam and continued until Muhammad, were sent under conditions that could set an example with their individual and family life.

The importance of family in raising a generation according to Islam will be clearly understood in the verses and stories of the Quran. For this reason, Islamic educators and Western psychologists and pedagogues stated that the family was responsible for the religious and moral education of the children. It affects this process positively or negatively depending on the family's equipment, education level and concerns about guiding their children.

In this sense, there are the following issues that we have determined from the verse or verse groups that can be the subject of the example of Yusuf and his family from Surah Yusuf, which is described as the "most beautiful story" of the Qur'an, in which the phenomenon of family is treated and depicted in the most obvious way: Matters to be considered in parent-child relationship, Communication in the Family, Providing Material and Spiritual Education, Do not fall in despair, Ensuring Justice among Children in Every Subject, Taking Precautionary Measures, Patience, Self-Control Training, Positive View of Events. In this way, we aimed to find solutions to the most dangerous problem of today with the advice of the Quran, with two examples that can be role models for both parents and children in the family.

Key Words: Islam, Family, Parents, Communication, Measure

Giriş

Kişilik, insanı yaşadığı toplum içinde ayırt edilmesini sağlayan davranışlar bütünüdür. Bu davranışları mizaç dediğimiz doğuştan gelen yaratılış özellikleri ve karakter dediğimiz ve sonradan kazanılan davranış özellikleri olarak iki kısımda mütalaa edebiliriz. Sakin, durgun olma hali sert ya da yumuşak olma hali gibi kişilik özellikleri mizaçla ilgili olup yaratılıştan gelirken, yaşadığı toplumun değer yargıları, ahlak kuralları gibi özellikler ise karakter olup sonradan kazanılan davranışlara örnek olarak verilebilir. İnsan daha doğum ile başlayan hayat evresinde ebeveynlerinden başlayarak hayatına dâhil olan her bir bireyden etkilenerek kendisini tanımlayacak ve toplumda fark edilmesini sağlayacak karakterini oluşturur. İşte bu karakter yapısının toplumda ki yansımaları ölçüsünde karakterli ya da karakterli gibi anlamlandırılmalarına konu olabilmektedir.

İşte bu nedenle mikro planda sağlam bir karakter ve kişilik, makro planda ise bu kişilik üzerinden yarının özlenen ve arzulan toplumunun inşası için sağlam örnekler ihtiyacı vardır. Bu nedenle olmalıdır ki Âdem peygamber ile başlayan ve Hz. Muhammed(as)'a kadar devam eden Risalet halkalarının tümünde Allah'ın elçileri, hem bireysel yaşantıları hem de aile yaşantıları ile örnek olabilecek koşullarda gönderilmişlerdir.

Ailelerde ebeveynlerle başlayan rol modellik vasfı teselsülen bir sonraki nesle aktararak gitmesi, arzulan toplum hedefinin kıyamete kadar olan dönem içerisinde baki kalması için olmazsa olmaz şarttır. Risalet halkasının her bir elçisi insanlığın başlangıcından itibaren dönemsel aralıklarla üzerlerine düşen modellik örnekliğini hakkıyla yerine getirmiş ve bir sonra ki elçiye devretmiştir. Hâtemu'l-Enbiya vasfına sahip olan Hz. Muhammed (as)'da sahabem diye vasıflandırdığı o güzide toplumu Allah'ın kendisine yüklediği görev ve misyonu devam ettirebilecek bir donanım ve temsil yeteneğine sahip olacak şekilde yetiştirerek görevi kendisinde sonra gelen eşrefi mahlûk olma özelliğine sahip insanlığa devretmiştir.

İşte Kur'an, Peygamber dönemi insanlarını muhatap alarak onları kendilerinden sonra ki nesillere rehber ve rol model olmalarını sağlamak için yirmi

üç yıllık bir süreçte peygamberin disiplin ve örneklığı altında eğitime tabi tutmuştur. Kur'anî bir sorumluluk olarak niteleyebileceğimiz bu misyon nesilden nesile Kur'an'ın görsel şölen diyebileceğimiz örnek peygamber kıssalarının orijin sunumu ve yaşayan örneklilik halleri ile aktararak günümüze kadar gelmiştir. Biz de tebliğimizde bu yaşayan örneklilerden Kur'an'ın deyimi ile en güzel kıssa olan Yusuf ve Yakup peygamberin mutlu aile ilişkilerinden yola çıkarak İslam'ın arzuladığı ebeveyn ve çocuk ilişkisini anlamaya çalışacağız.

Bu çalışmamızı yaparken surenin tamamından ziyade tespit ettiğimiz bazı ailevi ilişkilere örnek olacak ayet ya da ayet grupları üzerinden çalışmamızı sunmayı planlamaktayız. Böylesine büyük bir öneme haiz bu konuda Allah'tan basiretimizi artırmasını, bugüne kadar tespit edilenlere ilaveten yeni şeyler görebilmeyi ve tüm öğrendiklerimizle istifade etmeye muvaffak kılsın.

1-Yakup ve Ailesi

İnsanlık çağların ilk yıllarından itibaren çocukların eğitimi, eğitim camiasına bırakılmış aile sadece çocukların iye, yeme, içme vb. gibi tabii ihtiyaçlarını karşılamakla kendilerini sınırlandırmışlardır. Ancak modernitenin ve bilgi çağının olumsuzluklarının artması ile birlikte eğitim anlayışı sorgulanmaya başlanmıştır. Çocuklarda görülen olumsuz davranışlar, iyi ve doğruya karşı direncin artması bugüne kadar uygulanan eğitim anlayışında ailenin yerini tekrar düşünmeye açık hale getirmiştir. Çünkü aile, çocuğun hem psikolojik, hem pedagojik, hem de sosyolojik anlamda alması gereken tüm birikim, imkân ve kabiliyetlerin var olduğu en küçük yapıtaşdır.

İslam'a göre, bir neslin yetişmesinde ailenin bu denli önemli oluşu Kur'an ayetleri ve özellikle kıssaları incelendiğinde çok net anlaşılacaktır. Bu nedenle olmalıdır ki, İslam eğitimcileri ile batılı psikolog ve pedagoglar, ailenin çocukların dini ve ahlakî eğitimlerinden mutlak anlamda sorumlu olduklarını ifade etmişlerdir.¹ Ancak ailenin donanımı, eğitim seviyeleri ve çocuklarını yönlendirme anlamında taşıdıkları kaygılara bağlı olarak bu sürece olumlu ya da olumsuz şekilde etki ettikleri de gözden kaçmamaktadır.

Aile içi uyum, ailenin çocuğuna karşı gösterdiği tutum ve yaklaşım çocuğun çevresine karşı göstereceği davranışların, hayata bakış açısının temelini oluşturur. Devamlı olumsuzlukların yaşandığı, güven duygusunun olmadığı bir ailede yetişen çocukla, saygı sınırları içerisinde sevgi ve huzurla büyüyen bir çocuğun dünyaya bakışı farklı olacaktır. Bu nedenle İslam, eğitimi evde bir başka deyişle aile de başlatmakta ve bu anlam da aileye çok önemli görev ve sorumluluklar yüklemektedir.

¹ Mehmet Emin Ay, "Ailede verilecek din eğitiminde genel prensipler", *İslam'da aile ve çocuk terbiyesi sempozyum(2)*, Ed. İbrahim Canan, Ensar neşriyat, 2. Baskı, İstanbul, 2005, 362

Aile olgusunun en bariz bir biçimde işlendiği ve tasvir edildiği hatta Kur'an'ın en güzel kıssa diye takdim ettiği Yakup ve ailesinin kıyamete kadar olan örnekliği Hurûfu Mukattaa denilen harflerle başlamıştır. Bu anlamda sorumluluk taşıyan ebeveynlerden her biri bu sorumluluğu taşıyabilecek, hem söylemleri ile hem de fiilleri ile örnek olabilecek kişilik ve karaktere sahip olmalıdır. İşte bu nedenle Yusuf suresinin daha ilk ayetlerinde Hurûfu Mukattaa harflerinden olan ال ile başlayarak konunun önemine işaret etmekte, böylelikle dikkatlerin toplanması sağlamaktadır. Çünkü bu uyarının hemen ardından anlatılacak konu insan ve onun eğitimidir. Şayet burada doğru adımlar atılırsa bu insan üzerinden ilke ve kuralları olan bir toplum hedeflenmektedir.

Bu dikkat çekici başlangıcın ardından ayet الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ “Elif Lâm Râ. Bunlar, apaçık Kitabın ayetleridir” (Yusuf Suresi, 12/1) ifadesi ile burada söylenecek sözlerin, anlatılacak kıssanın anlamsız, değersiz olmadığı vurgulanmaktadır. Böylece yukarıda Hurûfu Mukattaa ile sağlanan o dinamizm ve dikkat hali daha kalıcı hale getirilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi insan, Kur'an'ın temel hedefi olup gönderilmesinin ilk ve son gayesidir. Öyleyse okuyucu ve sorumluluk sahibi her birey burada anlatılacak her bir konuyu çok dikkatli dinlemelidir. Çünkü buradan elde edeceği her şey kendisine ve yuvasına faydalı dönütler sağlayacaktır.

Ayetler dikkatlerin iyice netleşmesini sağlamak için bununla da kalmaz اِنَّزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ “Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.” (Yusuf Suresi, 12/2)Biz indirdik diyerek söyleyen ile söz arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir. Burada verilecek bilgi ve anlatılacak her şey sıradan biri tarafından değil kainatın mutlak hâkimi, her şeyi ilmi ile kuşatan ezeli ve ebedi olan Allah'a aittir. Böylelikle burada mevzu edilecek konuya dair tam bir inanç sağlanmış olmaktadır. Bu durum Matürîdi(333/944)'nin, “ bilgi bulunduğu kimsede akıl ve duyuların alanına giren objenin (mezkûrun) açık ve seçik hale gelmesini sağlayan bir sıfattır.”² Tanımına uyan bilginin elde edilmesine zemin hazırlamaktadır Çünkü mahiyetleri farklıda olsa iman ile bilginin birbirlerini etkileyen özelliklere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü iman “İbn Teymiye'ye(ö.728/1328) göre inanılması gereken ne varsa bunlar hususunda ayrıntılı bir bilgiyi ve bir emniyet hissi ile mutlak bir kanaatin yanında kalbi ve bedeni amelleri de içerir.”³ Öyle ise burada anlatılacak olan her şeyin mutlak güç ve irade sahibi olan Allah'a ait olduğuna dair var olacak bilgi ve iman birbirlerini besleyen iki kaynak olacaktır. Zira inanmak için bilgi ne kadar gerekli ise bilgiye ulaşmak için de iman o kadar gereklidir.

²Ebü'l-Muîn en-nesefî, *Tebşiratu'l-edille*, Tah. Hüseyin Atay, DİB yay., Ankara, 1993, 1:19

³İbn teymiye, *Kitâbu'l-ıman*, (*Mecme'u'l-fetâvâ içinde*) Suudi Arabistan, ts., VII, 5:52; Toshihiko izutsu, *İslâm düşüncesinde iman kavramı*, Çev. Selahaddin Ayaz, Pınar yay., İstanbul, 1984,100

Çünkü hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığımız bir şeye iman etmemiz nasıl mümkün değilse gerekliliğine dair bir inancın olmadığı bir konunun araştırılarak bilginin elde edilmesi de o kadar mümkün değildir. İşte bu ayette bilgi ile iman arasındaki kuvvetli bağa dikkat çekilmektedir. Çünkü söyleyen Allah, öğrenilmesi arzu edilen konu ise candır, evlattır.⁴

İman ve bilginin birbirinden ayrılmazlığını ifade etmesi anlamında نَحْنُ نُنصُّ "Sana bu Kur'an'ı vahiyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Hâlbuki daha önce sen bunlardan habersizdin" (Yusuf Suresi, 12/3) ayeti de aynı misyonu yüklenmektedir. Çünkü burada anlatılacak her bir olay yalan söylemesi ve hata etmesi mümkün olmayan Allah tarafından anlatılmaktadır. نَحْنُ yani biz ifadesi ile anlatanın yüceliği vurgulanmakta, böylece anlatan -anlatılan arasında ki bağ ile bilgi ile iman arasındaki bağın terminolojik ilişkisi ön plana çıkarılmaktadır.

Yusuf suresinin konunun önemine dikkat çekici bu girişinin hemen akabinde aile içerisinde ebeveyn- çocuk ilişkisinde dikkat edilmesi gereken hususlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz;

1.1-Aile içi İletişim

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ قَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَفْضُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

"Hani Yûsuf babasına, "Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı" demişti. Babası, şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa, sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır." (Yusuf Suresi, 12/4)

İslam'a göre ailenin birey ve toplumların yetişmesinde önemli görev ve sorumlulukları vardır. Bireyin psiko-sosyal açıdan yaşadığı topluma uyum sağlaması, bedensel ve fizyolojik anlamda tüm ihtiyaçlarının karşılanarak beden ve ruhen sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırılması gibi birçok alanda aileye önemli rol ve görevler düşmektedir. Çünkü aile ortamı bireyin psiko-sosyal, zihinsel ve duyuşsal gelişimini olumlu ya da olumsuz etkilemekte bununla da kalmayarak onun dine karşı algısını dahi etkilemektedir.

Toplumsal yaşamın istenilen ve kurgulanan düzeyde olması bireysel yaşamın devamını sağlayan iletişim ile doğru orantılıdır. Çünkü iletişim bir yandan başarı ve mutluluğun anahtarı olma niteliğine haiz iken diğer yandan mutsuzluğun, karışıklıkların ve kaygılarında nedeni olabilmektedir. İşte ileti-

⁴ Muhammed b. Ali B. Muhammed B. Abdillâh eş-şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, Dâru ibn kesîr, 1. Baskı Beyrut, 1414, 3:6

şim ile karışıklıklar ve huzursuzluklara neden olan yanlış anlaşılmalardan ortadan kaldırılmakta ve yaşanan gerçeklikler hem hitap eden hem de muhatap tarafından olduğu gibi anlaşılması sağlanmaktadır.

Bilindiği gibi iletişimin sağlıklı olmasını belirleyen iletidir. İleti, konuşma, yazma, jest ve mimik gibi anlaşılmayı sağlayan bütün tepkiler olabilmektedir. Tüm bunları yapan, hazırlayan ve lisana döken de insandır. Dolayısı ile iletişimi anlaşılmaz hale getirip şiddete dönüştüren unsur, bireylere dayatılan ve mutlak uyulması gereken ahlaki yargılardır. İşte bu yargılar konuşanı ve dinleyeni yargılayıcı ve aşağılayıcı bir üslup ortaya çıkarmaktadır. Öyleyse iletişim kurmak kadar iletişim esnasında kullanılan dil ve argümanlarda çok önemli olmaktadır.⁵

Aile fertleri arasında iletişim iki yönlü olmalıdır. Birinin sürekli dinlediği ya da emirler ve direktifler verdiği iletişim biçimi sağlıklı bir iletişimden uzaktır. Mutlu ve sağlıklı bir aile ortamında aile fertlerinin her biri iletişim konusunda oldukça yeteneklidir. Başarılı bir iletişim anlayışına sahip aileler birbirleri ile daha açık, anlaşılır, duyu ve düşüncelerini hatta hayallerini, özlemlerini, ümitlerini, korkularını, beklentilerini, acılarını, sevinçlerini en önemlisi de ihtiyaçlarını ifade edebilme hak ve özgürlüğüne sahip olabilmektedirler. İşte bu şekilde gerçekleşen iletişim ailenin huzur ve mutluluğu açısından oldukça önemlidir.

Bu nedenle olmalıdır ki إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ “Hani Yûsuf babasına, "Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı” demişti.” (Yusuf Suresi, 12/4) Ayetinde Yusuf (as) babasına يَا أَبَتِ “Babacığım” diye seslenmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Yakup peygamberin ailesinde tek taraflı bir konuşma üslubu hâkim değildir. Aile fertlerinden her biri konuşması gerektiği zamanlarda konuşan taraf olmuş diğer taraf sessiz, anlamaya gayret eden, önemseyen bir tavırla dinleyen taraf olmuştur. Bu durum aile fertlerinden her birinin önemsendiği inancının oluşmasına neden olacağından çocuklar sorunlarını dinleyecek aile dışından birine ihtiyaç hissetmemektedirler. Böylece ebeveynler çocukların yaşadıkları her olaydan bizzat çocuklarından aldıkları bilgilerle malumat sahibi olabilecek ve sorunlara doğrudan müdahale edebileceklerdir. Günümüzün en büyük problemlerinden biri olan bu durum nedeni ile çocuklar derdlerini ve sorunlarını dinleyecek aile dışında sahte sevgi ve şefkat gösteren kişilerin kollarına itilmektedir.

⁵ Rüçhan Gökdağ, Özgül Dağlı, (27-28 Nisan 2012), İletişim çatışması olarak kadına yönelik şiddet, *Uluslararası katıllımlı kadına ve çocuğa karşı şiddet sempozyumu*, Ankara, 76-79

Ayrıca bu ifadenin arkasında Yusuf (as)'ın gönül dünyasında, aile olması gereken yeri almıştır. Onun dünyasında aile ile içinde yaşadıkları ev kendisinin barınağıdır. Bundan öte baba kavramı mutlak anlamda kendisini koruyan ve seven biri olduğu şeklinde oluşmuştur. Çünkü bu ifadenin içerisinde sevgi, saygı, güven vb. düşünceler bulunmaktadır. "Babacığım " ifadesinin arkasından gelen ve Yusuf (as) için önem arz eden bir olayı ilk defa babasına anlatması da bunu destekler niteliktedir.

Bu ayetin tefsirinde Râzî, Allah'ın mükemmel insan ve toplum oluşturma ile ilgili iradesinin mutlak anlamda gerçekleşeceği ve hiçbir kimsenin buna engel olamayacağını belirtmektedir. Ancak insanın bu uğurda bir başarı elde edebilmesi Yusuf kıssasında anlatılan baba Yakup gibi bütün sıkıntıların anahtarı olan sabır yolunu asla terk etmemesine bağlı olduğu gerçeğinin unutulmamasıdır.⁶

Diğer taraftan قَالَ يَا بُيَّيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ "Babası, şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır."(Yusuf Suresi, 12/5) Bilindiği gibi Yusuf peygamber bu rüyayı peygamber olmadan çok önce çocukluk dönemlerinde görmüştür.⁷ Bunun anlamı gördüğü rüyayı anlattığında henüz 11-12 yaşlarında bir çocuktur.⁸ Burada daha 11-12 yaşlarında bir çocuk olan Yusuf peygamber ile anlattığı rüyayı dikkatle dinleyen ve çözümler üreten baba Yakup (as) ile günümüz ailelerine örnek olabilecek aile anlayışı gözler önüne serilmektedir. Çünkü Yakup peygamber Yusuf rüyasını anlatırken;

-Zihninde onu meşgul eden hiçbir olay bırakmamış ve akıl ve bedenden oluşan tüm varlığı ile Yusuf'u dinlemiştir.

-Yakup peygamber oğlu ile konuşurken ona olan sevgi ve şefkatini hissettirmiştir. Bu, göz teması kurarak, sarılarak, anladığınızı hissettirerek, öperek yapılabilir. Yakup peygamberde oğluna sevgi ve şefkatini hissettirdiğini ona "yavrucuğum" diye hitap etmesinden ve ayetin mefhumu ile Yusuf'un tavrandan anlamaktayız. Aksi halde zaten babası ile konuşmazdı.

-Söylenenleri duyduğuna dair özümleme yaparak duygularını isimlendirmiştir. Bunu da Yusuf'un gördüğü rüyasını kardeşlerine anlatmamasını önererek yapmıştır. Hatta şayet kardeşlerine bu rüyayı anlattırsa kendisine kötülük yapabileceklerini söyleyerek, söylediklerini işittiğini ve onu önemseydiğini hissettirmiştir.

⁶ Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Hasen b. El-huseyn et-Teymî er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, Dâru ihyâi't-turâsi'l-arabî, 3. Baskı Beyrut,1420,18:427

⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*,18:419

⁸ Nâsirud'dîn Ebu saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzî el-Beydâvî, *Envâru't-tenzîl ve esrâru't-te'vîl*, Dâru ihyâi't-turâsi'l-arabî, 1. Baskı, Beyrut,1418,3:55

-Yusuf (as) rüyasını anlatırken sözünü kesmemiş ve anlatacaklarını bitirene kadar sabırla dinlemiştir. Çocuk yaşta birinin gördüğü bir rüya çok mantıksız gelebilme ihtimaline rağmen anlatacaklarını sonuna kadar dinlemiş ve çözümler üretmiştir.

-Yakup (as) Yusuf sözünü tamamlayana kadar onu dinlemiş sonra onun anlayabileceği bir dille duygu ve düşüncelerini anlatmış, kullandığı ifadeleri, Yusuf (as)'ı kardeşlerine karşı bir düşmanlık beslememesi için itina ile seçerek tuzak ve hile ile zarar verebilme ihtimalini şeytana isnat etmiştir.

Ebeveynler çocukları ile aralarında bir tatsızlığın çıkması halinde bunun nedenini çevrede aramaktadırlar. Oysa problem aile ile çocuk arasında ki iletişimin yanlışlığından kaynaklanmaktadır. İletişimsizlik arttıkça aile arasında zaten zayıflamış durumda olan bağlar kopma durumuna gelir ve nihayetinde çocuk kendisini daha rahat ifade edebileceği farklı ortamlara yönlendirecektir. Bu nedenle ailenin her bir ferдинin bir birey olduğu gerçeği unutulmamalı, her bireyin kendi iç dünyasında çok önemsiz görünse dahi sorun haline getirdiği her bir mevzuyu önemsemeli, çözümler aranmalı ve bireyde kendisine değer verildiği hissi verilmelidir.⁹

1.2-Maddi ve Manevi Eğitimin Verilmesi, Ümitsizliğe düşülmemesi

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُنَبِّئُكَ بِغَمَّتِكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Yusuf Suresi, 12/6)

İnsan beden ve ruhtan müteşekkil çift yönlü bir varlıktır. Bu nedenle insanın mutlu olabilmesi hem bedeni hem de ruhi ihtiyaçlarının karşılanması oranında mümkündür. İşte bu konuda verdiği öneri ve telkinler ile insanda bu dengeyi sağlayan tek unsur İslam olmuştur.

Günümüzde ilim ve teknik alanında hayal bile edilemeyecek kadar gelişmeler olmuş, bu gelişmelere bağlı olarak materyalist düşünce bütün fertleri egemenliği altına almıştır. Bunun tabii sonucu olarak da tüm imkân ve olasılıklara rağmen mutsuzluk içerisinde debelenen, intihar olaylarının arttığı bir dünya ile karşı karşıya kalmaktayız. Başka bir deyişle ilim ve teknikte insanlığın rahatlığını hedefleyen tüm bu gelişmeler onun mutluluğunu temin edememiş, bilakis içinde bulunduğu buhranı daha da artırmıştır. Çünkü bu gelişmelerin tamamı insanın biyolojik yönüne matuf gelişmeler olup manevi dünyasına hitap edememiş, ruhsal ihtiyaçlarını karşılayamamıştır.

⁹ Ekrem Bayat, *Kur'an'da Allah merkezli anlatımlar*, Sonçağ yay., 1. Baskı, Ankara, 2020, 220-221

İşte İslam, insanlığın onuruna layık bir yaşamın ve mutlu olmanın birinci şartı olarak indiği gündün itibaren her ayetinde Allah'a iman ve teslimiyeti öngörmüştür. Çünkü İslam, Allah'a kayıtsız ve şartsız teslim olmak demek olup bu sayede iç barışa ve sonsuz kurtuluşa ulaşmak demektir. Bir başka ifade ile iman dinin ruhu, İslam ise bedeni hükmündedir. İmanın yeri kalp olup kökü marifet, gövdesi tasdik, dalları ikrar ve meyvesi amel olan bir ağaç misalidir. İman kalpte yerleşip kökleştikçe huzur ve sükûnet hali de insanda meyvelerini göstermeye başlayacaktır.

Bilindiği üzere ahlakın temeli, yaratılış kodlarımız olup kaynağı ve referansı Allah olmak zorundadır. Dayanağı Allah olan davranışlar silsilesi ancak imandan neşet edebilir. Böylesine bir bilgi ve imana sahip olmak kişide güven duygusunun oluşmasına neden olacaktır. Yusuf suresinin bu ayeti de bu işlevi üstlenmektedir. Öyleyse daha ilk çağlardan itibaren Hz. Muhammed (as)'ında buyurduğu gibi: "İlk söz olarak çocuklarınıza güzel bir şekilde « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ: Lâ ilâhe illâllah» demeyi öğretiniz!"¹⁰ İmanın öğretilmesi hatta bununla da kalmayarak onun kalbinde kökleşmesini sağlamak her ebeveynin öncelikli görevidir. İşte Rabbin seçtiği kullar arasında olmak ve karşılaşılan olayların çözüme kavuşturacak bilgi ve istitâda sahip olmak inançla başlar ve bu inancın üzerine kurulan maddi ve manevi donanımla kökleşmesi mümkün olabilecektir.

Ebeveynlerin bir diğer görevi de sorumluluklarını yükledikleri nesillerini huzurlu, kendisine ve topluma karşı saygılı bireyler olarak yetiştirmektir. Bu nedenle kendine olan saygının ve iffetinin kayboluş ve yok oluşuna sebep olan eylemler, Âdem peygamberden itibaren gönderilen ilahi menşeli tüm dinlerde haram kılınmış ve işleyenler hakkında cezai müeyyideler uygulanmıştır. Çünkü İslam'ın en temel amacı nesilleri koruyarak sağlıklı bir toplum oluşturmaktır. Bu sağlıklı toplum da toplumun en küçük yapıtaşı olan aile üzerine kurulacağı artık her bir insan tarafından bilinen bir gerçekliktir. Çünkü çocuklar biyolojik gelişimini ve en önemlisi ahlak ve terbiyesini aile de tamamlamaktadır. İşte böylesine bir öneme haiz yuva için en büyük tehlike aile kurumuna zarar veren her bir davranıştır.

Bu bakımdan Yakup peygamber üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiş sürekli Allah'ın murakabesinde olduğu inanç ve düşüncesinde dini ve ahlaki eğitim verdiği bir Yusuf yetiştirmiştir. İşte o Yusuf Züleyha'nın kendince zina fiilini işleme adına alması gereken tüm tedbirleri aldıktan sonra Yusuf'a "haydi gel" dediğinde Allah aşkı ve korkusu ile yetiştirilmiş bir kul olarak "Allah'a sığınırım" diyebilecek kadar imani bir kuvvete sahip olmanın yanı sıra kendisine olan saygısını dışa vurmuş, "çünkü o (kocan) benim efen-

¹⁰ Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, 5:398

dimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler"(Yusuf suresi,12/23) diyecek kadar da yaşadığı topluma karşı saygılı olabilmeyi başarmıştır.

Diğer taraftan bu ayetin mucibi gereğince her bir ebeveyn çocukların maddi manevi tüm gelişimleri ile yakından ilgilenmeli, onların her türlü hal ve tavırlarından nasıl bir yaşam biçimi geliştireceklerine dair düşünceleri gerekmektedir. Bu davranış onların geleceğine dair önceden almamız gereken tedbirler açısından yol gösterme kabiliyetine sahip olacaktır.¹¹ Bu anlamda Allah kullarına olayları tevیل edebilme ve yorumlama kabiliyeti vermiştir. İşte Yakup Peygamber'de Yusuf'un diğer kardeşleri tarafından kiskanıldığına ilişkin emareleri gördüğü için kendince alması gereken tedbirleri almaya muvaffak olabilmıştır. Ancak şu da unutulmamalıdır ki takdir ve sonuçlar tamamen Allah'ın inisiyatifinde olup kulları için karar verdiği irade gerçekleşecektir. Ebeveynlere düşen tedbirleri alıp sonuçlarını Allah'a havale etmektir.

Ebeveynler madden ve manen sorumlu oldukları nesilleri ve evlatları hakkında asla ümitsizliğe düşmemelidir. Çünkü ümitsizlik çareleri de beraberrinde tüketmektedir. Eğitiminden ve yaşesinde sorumlu olunan nesillerin geleceği hakkında Allah'ın takdiratını bilme imkânımız yoktur. Ancak Yusuf'a seçileceğini, üstün kimselerden olacağını ve rüya tabirlerini öğreteceğini bildiren Allah'ın tüm insanlık hakkında da böyle bir muradının olduğu Hz. Âdem'den itibaren gönderilen peygamberler ve ilahi kitaplardan çok açık bir şekilde bilinmektedir.¹² Burada asıl olan evlat Yusuf olmak değil sorumluluklarının farkında, ne istediğini bilen idealist bir baba olan Yakup olmaktır. Israrla, dua ve ilimle Yusuf yetiştirme gayretine sahip olan insanların çocukları da bir gün Yusuf olacaktır. İşte bu durumu Yusuf ve ailesinde görebilmek için imani donanıma sahip olan ve bunu dini ve dünyevi ilimlerle destekleyen ailelerin varlığına ihtiyaç bulunmaktadır.

1.3-Çocuklar Arasında Her Konuda Adaletin sağlanması

اِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰ آبَانَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ آبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ اُفْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِن بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيِّئَةِ إِن كُنْتُمْ فَاعِلِينَ

"Kardeşleri dediler ki: "Biz güçlü bir topluluk olduğumuz halde Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanılığ içindedir. Yûsuf'u öldürün veya onu bir yere atın ki babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) salih kimseler olursunuz. Onlardan

¹¹ Râzi, *Mefâtihu'l-ğayb*,18:420

¹² Râzi,*Mefâtihu'l-ğayb*,18:421; Beydâvî, *Envâru't-tenzil ve esrâru't-te'vil*,3:155

bir sözcü, "Yûsuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen ker-
vanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yapacaksanız böyle yapın" dedi."(Yusuf
Suresi, 12/8-9-10)

Kur'an'ın temel hedefi insandır. İnsanın inşası üzerinden de bir toplum
oluşturma ideali vardır. Bundan dolayı Kur'an ve bu bağlamda Peygamber-
lerin hayatlarına bakıldığında cemaate ve birlikteliğe bir vurgu vardır. İşte
İslam'da bu idealden yola çıkarak Müslümanları bir toplum olarak görür ve
"Bütün mü'minler kardeştir." formatı ile sunduğu bu toplumu, onun temel
gereksinimlerini dikkate alarak her bir ayetin ifade veçhi ile bir eğitim faali-
yetini üstlenmektedir. Bunu tesis etmek için de toplumun oluşumu ve beka-
sını sağlayan olmazsa olmaz olarak bilinen gereksinimleri esas alarak bilinçli
bir toplum inşa etme hedefini gerçekleştirir.¹³

Ebeveynlerle çocukları arasında yoğun bir duygusal bağ bulunmaktadır.
Evlilik hayatı ve devamında aileye katılan yeni bireyler arasında sevgi, şefkat,
merhamet gibi bir takım ahlaki değerlerle bir birbirine bağlı olan bu çekirdek
yapının her bir ferdinin karşılıklı ilişkileri, istenilen düzeyde sağlıklı bir top-
lumun inşasında dikkat edilmesi gereken bir konumdadır. Bu anlamda daha
ailenin temellerinin atıldığı eş seçiminden, çocuğa güzel isim koymaya, dini
terbiye ve eğitime kadar birçok sorumluluğu üzerine alan ebeveynlerin, dini-
ahlaki değer ölçülerine sahip olmaları, samimi ve dengeli tavırları ile çevre-
siyle uyumlu bir kişiliğe sahip olması son derece önemlidir. Çünkü örnek in-
san teşekkülü ve buna bağlı toplum anlayışı ancak böylesine bir ruh dünya-
sına sahip rol modeller sayesinde mümkün olabilmektedir.

Bilindiği gibi çocuklar hayatların her evresinde daha anne karnında iken
ebeveynlerinin etkisi ve yönlendirmesi altındadır. Her halleri ile onları taklit
eder, kendilerine rol model olarak alırlar. Dolayısı ile aile içi fertlerin birbirle-
rine karşı davranışları ve yaşanan duygu hareketliliği ilk örnekliliğini ebe-
veynlerden almaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin olabildiğince aile içinde
duygu dünyalarını ve davranışlarını yansıtmada hassasiyet göstermeleri ge-
rekmemektedir. Çünkü Allah'ın insanlara bir nimet olarak bahşettiği çocuklara,
İslami bir terbiye verme, dünya ve ahiretlerini teminat altına alabilmelerine
olanak sağlayacak zorunlu eğitimi almalarını sağlama, maddi olanakların
yanı sıra sevgi, merhamet, şefkat gibi duygusal yönlerden adaleti gözetme
gibi birçok sorumlulukları bulunmaktadır. Zira adaletsiz davranışlar kin, nef-
ret, düşmanlık gibi aile bağlarını zayıflatacak hatta kopmasına neden olabile-
cek vahim sonuçlara kadar götürebilmektedir. Bu nedenle peygamber(as) ;

¹³ Bayat, *Kur'an'da Allah merkezli anlatımlar*, 220

“Allah’tan sakının ve çocuklarınız arasında âdil olun”,¹⁴ “Bir öpücükle bile olsa çocuklarınız arasında ayırimcılık yapmayın”¹⁵ buyurmuştur.

Temel ilkelerinden biri adalet olan Kur’ân-ı Kerim, her fırsatta sevgi, şefkat, acıma, gazap, öfke gibi fitrî duygu ve özelliklerin insanlar arası ilişkilerde adaletsizliğe yol açmaması gereği belirtilmektedir. (Mâide 5/8; En’am 6/152; Nûr 24/2) Bunun da ötesinde ana-babanın tutum ve davranışlarının çocuklar tarafından ne şekilde algılanabileceğini ve bunun ne tür felaketlere yol açabileceğini göstermesi bakımından, Yakup peygamber oğlu Yusuf’a gördüğü rüyayı kardeşlerine anlatmamasını aksi halde kardeşlerinin kendisine bir kötülük yapabileceğini söylemiştir. Ancak burada dikkate şâyan olan durum Yakup peygamberin çocukları tarafından Yusuf ile kendileri arasında sevgi hususunda adaletsizlik algılanmaması ve Yusuf’un kendisini diğer kardeşlerinden daha çok sevdiği gibi bir yanlış anlamının içine düşmemesi için bu kötülüğü “Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.” (Yusuf Suresi, 12/5) diyerek şeytana isnat etmiştir. Bunun da ötesinde Yusuf hakkında onlara güvenmediği kendisi tarafından aşikar olmasına rağmen bunun da ötesinde Yusuf’u kaybettikleri zaman kendisine nasıl bir yalan söylenebileceğini bilmesine rağmen onlara güvenmediğin hissettirmemek için قَالَ “Babaları "Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken onu kurt yer diye korkuyorum." (Yusuf Suresi, 12/13) demesi çocuklarının kendisi hakkında olumsuz düşüncelere kapılmaması için söylenmiş bir söz ihtimalini akıllara getirmektedir. İşte bu ve daha fazlası Allah’ın kıssaların en güzeli diye isimlendirdiği Yûsuf kıssasında anlatılarak dikkatler temsil kabiliyeti olan Baba Yakup’a yönlendirilmektedir.

1.4-Önceden tedbir Alma

أَرْسَلَهُ مَعَنَا عَدَاً يَتَّبَعُ وَيَلْعَبُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ

"Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz. Babaları "Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken onu kurt yer diye korkuyorum." (Yusuf Suresi, 12-13)

Keşfetme, sezme, ileri görüşlülük gibi anlamlara gelen ferâset kelimesi bir kimsenin genel hal ve hareketlerine bakarak onun ahlak ve karakteri hakkında tahminde bulunmak anlamına gelmektedir. Bir başka ifade ile akıl ve diğer duyu organları vasıtası ile bilinmeyen olgu ve olayların altıncı his ya

¹⁴ Buhârî, “Hibe”, 12,13; Müslim, “Hibât”, 13; Ebu Dâvûd, “Buyû’”, 83.

¹⁵ Abdürrezzâk es-san’ânî, *el-Musannef*, thk: Habîburrahmân el-a’zamî, 3. Baskı, Beyrut 1403/1983, 9:99-100

da sezgi adı verilen bir güçle bilmesine denmektedir. Kaynaklarımız da hikemi (tabii), riyâzî ve ilâhi olmak üzere üç türlü ferasetten bahsedilmektedir. Her üç halde de ferâsetin insan da oluşabilmesi ilimle farkındalığa ulaşmasına bağlıdır. Keskin zekâ ve üstün sezgi gücüne sahip insanların manevi bir riyazete girişerek elde ettikleri bu hal bilgiden uzak düşünülemez. Bu anlamda ferâsetin ilk iki kısmı yani hikemi (tabii) ferâset ile riyâzi feraset mü'min veya kafir her insan da gözükmesi mümkündür. Ama İlâhi ferâset Allah'ın sadece mü'min kullarının kalbine attığı vahiy nuru ile kulun hakkı batıldan ayırması, faydalıyı zararlıdan ayırmasıdır.¹⁶

Dikkat edilirse her üç halde de bilgiye bağlı bir ferasetten söz edilmektedir. Yani bilgi ile ferâset arasında bir doğru orantı söz konusu olup elde edilen maddi ve manevi ilimler oranında kişinin ferasetinin boyutu da değişmektedir.

İşte "Niçin Yûsuf hakkında bize güvenmiyorsun?" şeklindeki sorularına, çocuklarını gözlemleyen, onların Yusuf peygamber hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduğunu anlayan Yakup (as), bu konuda onlara güvenmediği için buna izin vermemiştir. Tüm bu güvensizliğine rağmen Yakup (as) çocukları arasında adaletsizliğe sebep olmamak onların içinde buldukları olumsuz hali karakter haline getirmelerinin önüne geçmek için bunu hissettirmeme nezaketini göstermiş, gerekçe olarak, onların daha sonradan kendisine anlatacakları Yusuf (as)'ın bir kurt tarafından yendiği yalanını onlara söylemiş ve bu nedenle korktuğunu ifade etmiştir.

1.5-Sabır

وَجَاؤُ عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ

Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakup dedi ki: "Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." (Yusuf Suresi, 12/18)

Amerika kıtasında "Sisal" ya da "Avage Sisalana" adı verilen bir bitki bulunmaktadır. Bu bitki, çok verimsiz topraklarda ve aşırı güneş altında yetişmekte olup bünyesinde barındırdığı elyaflar dokumaya oldukça elverişlidir. Dokumaya elverişli olması nedeni ile bu bitki daha verimli topraklarda yetiştirilmek istenmiş hatta daha büyük yaprakların olması da elde edilmiş olmasına rağmen yaprakların da bulunan elyaftan istenilen verim alınamamıştır. Öyle anlaşılıyor ki bu bitki verimsiz topraklar da sıcak güneşle olan mücadele

¹⁶ Süleyman Uludağ, *Firâset*, TDV İslam Ansiklopedisi, 1996, İstanbul, 13:116-117

ve süresi bitkinin lifli yapısını meydana getirmekte yaşadığı elverişsiz ortam onun lifli yapısında ki cevheri geliştirmektedir.¹⁷

İnsanın içinde ki cevherde zorluklara katlanabilme ve mücadele edebilme kabiliyeti ölçüsünde, gelişmede tıpkı sisal bitkisini andırmaktadır. Bu cevheri sabır ismiyle adlandırmamız mümkündür. Makalemizin başından beri ifade ettiğimiz gibi İslam, insan topluluğunun dünya ve dünya sonrası hayatının mutluluğunu hedeflemektedir. Bu süreç içerisinde insanoğlunun yaşadığı sıkıntıları, üzüntüleri, kaybediş ve başarısızlıkları açıklayan bir takım dini ve felsefi sistemler olmuştur. Hali hazırda dünya üzerinde varlığını devam ettiren tüm dinler, sabrı en temel esas olarak niteler ve taraftarlarından bu ilkeye sıkıca tutunmalarını istemektedir. Çünkü sabır, güçlü bir karakterde olmazsa olmaz niteliğinde bir ön gerekliliktir. Duygu ve his niteliğine sahip sabır, bir davranış olarak kişinin hayatında yer edindiği ölçüde kişinin karakter gücünü de ortaya koyacaktır. Bu anlamda sabrın karakter gelişimine olan katkısının yanı sıra psikolojik iyi oluşa da etki edeceği muhakkaktır. İşte sabrı karakter haline getirebilmeye muvaffak olabilen fertler hayatta karşılarına çıkabilecek zorluklara karşı daha motive olabilecektir.¹⁸

Ancak günümüzün belki de en büyük hatası sabır ile tahammülün karıştırılması olup, birinin diğeri yerine kullanılmasıdır. Sabır olayın değerlendirilme aşamasından başlayıp çözümleme aşamasına kadar olan her bir evrede varlığını hissettirirken, tahammül sadece olaylara karşı dayanabilme gücünü ifade etmektedir. Başka bir deyişle tahammülde sorunu çözümlemeye yönelik aktif bir eylem söz konusu değildir.¹⁹

Bu anlamda Yakup peygamber, oğlu Yusuf (as)'ın kardeşleri tarafından kurt yendi yalanı ile kayboluşunun akabinde onunla ilgili ümidini yitirmesizin sabır ile her yolu denemiş sonuçlarına da katlanabilmiştir. Bu inancını çocuklarına şu şekilde ifade etmiştir: قَالَ تِلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ "Yakup, "Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi." (Yusuf Suresi, 12/83)

Konumuzu yakından ilgilendirmesi nedeni ile uzun zaman önce daha ortaokul ikinci sınıf öğrencileri ile aramızda geçen şu olay bize göre oldukça manidardır:

¹⁷ Recep İlhan ve Erol Feyzullahoğlu, "Cam Elyaf Takviyeli Polyester (CTP) Kompozit Malzemelerde Kullanılan Doğal Elyaf ve Dolgu Maddeleri", *El-Cezeri Fen ve Mühendislik Dergisi*, 2019, 6:355-381

¹⁸ Recep İlhan vd., adı geçen makale, 218

¹⁹ Mebrure Doğan ve Çiğdem Gülmez "Sabır ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, 42:263-279

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde ebeveynlerin çocukların eğitiminde yaptığı yanlışlıklar üzerine benim baba rolünü, onların ise çocukların rolünü üstlendiği bir oyun oynamaya karar verdik. Bu oyun, çocuklarını yanlış olan davranışlardan uzaklaştırmaya çalışan bir baba ile onun çocukları arasında geçmekte olup terkedilmesi istenen davranış sigara içme alışkanlığıdır.

Bu oyunda onlardan böyle bir durumda bir baba olarak ne yapmam gerektiğini sorduğumda bana, sigarayı neden içmemeleri gerektiğini bilimsel olarak anlatmam gerektiğini söylediler bende söyledikleri gibi yaptım ve onlara sigaranın bilimsel açıdan zararlarını anlatım ama onların buna rağmen bu alışkanlıktan vazgeçemediklerini söyledim ve şimdi ne yapmam gerektiğini sordum. Bana anlamamış olabiliriz bir defa daha anlatman gerekebilir dediler, ben de öyle yaptım ama sonucun değişmediğini bu zararlı alışkanlıktan vazgeçemediklerin ve şimdi ne yapmam gerektiğini sorduğumda belki biraz kızabileceğimi söylediler ben de rol gereği kızdım ama sonucun yine değişmediğini ifade ettim. Bu noktada öğrencilerden biri artık cezalandırman gerekir dedi biz de öyle yaptık ama sonuç yine değişmedi siz bu alışkanlıktan vazgeçmiyorsunuz ne yapmalıyım dediğimde bana ; “Baba çok acelecisin biraz zaman ver ve sabırlı ol” diyen bir öğrencimin sözü gerçek hayatta bir baba olan bana ışık olmuştur.

Aile de çocuk eğitimi daha önce de belirttiğimiz gibi aynı sisal bitkisi gibidir. Zorlu ve çetin hayat koşulları onları cezbedebilmekte, nahoş olan bir takım eğilimlere yönelmelerine sebep olabilmektedir. İşte bu çetin şartlarda aileler üzerlerine düşen görevleri sabır ve dua ile yerine getirebildikleri ölçüde başarılı olabilmektedir. Ümitsizlik çareleri tüketeceğinden sabırla alınması gereken her tedbiri dönemsel aralıklarla denemek koşulu ile ısrarla devam etmelidir. Alınan her önlem başarılı olmayacağı bilinmeli, Yakup peygamber gibi ferasetle adım atılmalı yeni tedbirler alınmalı ve etkili olduğu sürece bu tedbirlerle yola devam edilmelidir. Aksi halde yeni çarelere başvurulmalıdır. Çünkü İslam’da ebeveyn olma vasfı ebeveynlerden herhangi birinin ölümlüyle nihayete ermekte olduğu bilinci asla unutulmamalıdır. Bu ayetin tefsirinde Râzi, kardeşlerinin kendisine yaptığı kötülöklere rağmen Yusuf peygamberin sabır yolunu tercih etmesi ve olaylara pozitif bakabilmesi sayesinde katlandığı onca sıkıntı, hazine bakanlığı görevinin kendisine tevdi edilmesi ile hayra dönmüştür. Ayrıca olgunluk çağına eriştiğinde kendisine ilim ve hikmetin verilmesi(Yusuf Suresi, 12/22) yaşamış olduğu tüm sıkıntıların dünyevi karşılığı olmuştur.²⁰ İşte sabır ve dua ileilmek ilmek örülen insan, en nihayetinde Allah’ın onu yarattığı İslam fitratına elbette rücu edecektir.

1.6-Otokontrol Eğitimi

²⁰ Râzi, *Mefâtihu'l-ğayb*,18:436

وَرَاوَدْنَاهُ أَلْفِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَعَلَّقَتْ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

“Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler. dedi.”(Yusuf Suresi 12/23)

İnsanın davranışlarına hükmedebilmesi, içgüdü ve isteklerini kontrol altına alabilmesi anlamına gelen otokontrol ya da diğer adı ile özdenetim sosyal hayatta çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü insanın yaşadığı toplumun sosyal değerlerine saygı gösterebilmesi ve sosyal hayatın içerisinde sağlıklı ilişkiler kurabilmesi kendisini ve davranışlarını kontrol etmesine bağlıdır.

Basit bir anlatımla kendini kontrol etmek demek olan otokontrol, kendi duygularının ve başkalarının da duygularının farkında olmak anlamına gelebileceğinden bir çeşit empati ile yakından ilgisi vardır. Bir başka ifade ile insanların hak ve özgürlüklerine saygı göstermek, empati kurabilmek, ahlak ve vicdan sahibi olmak, kendine güvenebilmek, diğer insanlarla birlikte yaşama güç ve anlayışı ile işbirliği içerisinde olabilmek gibi bir takım değerlere sahip insanların olduğu gerçeği kabul edilmeden tam anlamda bir otokontrol söz edilemez. Bu nedenle empati otokontrol için olmazsa olmaz şartlarından-
dır.

Sosyal hayatın içerisinde sosyal becerilere sahip ve kendini kontrol edebilen bireyler yetiştirmek ciddi emek sarf etmeye, inanç ve ideallere bağlı olup kolay bir şey değildir. Bireyin hayatını kendi kontrolü altında devam ettirebilmesini sağlamak için gerekli bazı faktörler vardır: Sahip olunan sosyal beceriler, bireyin çevresi ile olan ilişkileri, sosyal çevrenin birey üzerindeki etkileri, bireyin psikolojik ve zihinsel gelişimi ve en önemlisi aile içi iletişim ve ilişkileri. Bütün bu sıraladığımız süreçler bireye kazandırılmaya çalışılan otokontrol becerisini olumlu ve doğrudan etkilemektedir. Daha çocukluk yıllarından itibaren bireyler, aileden aldıkları disiplin eğitimi ile kendilerini kontrol edebilmeyi öğrenebilecektir. Burada belirttiğimiz disiplin eğitimi ile suç ve ceza ilişkisinin kastedilmediğinin altını çizmemiz gerekmektedir. Bize göre disiplin, bireye yapıcı bir tutum ve olumlu davranış biçimlerinin kazandırılması anlamına gelmektedir. Bu yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli kural bireyin kendisine olan saygı ve güvenini zedelemekten toplumsal hayatın içerisinde, onun kurallarına uygun bir şekilde yaşamasını sağlamaktır.

Bireyin otokontrol becerisini kazanabilmesi için atılması gereken ilk adım sorumluluk becerisi kazandırmak ve yeterli sınır koymaktır. Her ne kadar bu sınırları ebeveynlerin belirlemesi gerekirse de bireyin kişilik özellikleri bu sınırın belirlenmesinde önemli etken olmaktadır. Belirlenecek bu sınırlar ço-

cukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacaktır. Sınırlarını bildikleri alanın dışında kendilerini huzursuz hissetmelerine neden olacak gereksiz eylem ve davranışların yapılmasına da engel olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus sınırların net ve belirgin bir şekilde çizilmesi ve bir gevşekliğe mahal bırakılmamasıdır. Aksi halde davranışlarını kontrol edemeyen, isteklerini erteleyemeyen, nerede ve nasıl davranacağını bilemeyen ve karşılaştığı sorunlar karşısında yoğun hayal kırıklığı yaşayan sorunlu bireylerle karşılaşmaktadır. İlk bakışta bu durum geçici ve çocuksu gibi gelse de bu davranış biçimi nesilden nesile geçebilecek ciddi bir problem niteliğine sahiptir.

Kur'an'ın "İhsan" tabiriyle anlattığı otokontrol insana nispet edildiğinde: "Davranışlarını güzelleştirmek, yaptığını güzel yapmak" anlamında olup Allah'a olan sevgi, saygı, bağlılık ve itaat ruhunu ve ruh halinin temelini teşkil eden iyi ve güzel davranışları kapsamaktadır. Hz. Peygamberden rivayet edilen ve "Cibril hadisi" olarak ta bilinen bir hadiste "İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir; çünkü sen O'nu görmesen de O seni görmektedir"²¹ şeklinde açıklaması burada açıklamaya çalıştığımız otokontrol tanımına ışık tutmaktadır. Ayrıca Kur'an'da geçen tüm kullanımları dikkate aldığımız da ihsan kavramının şu anlamları muhtevi olduğunu söyleyebilmemiz mümkündür;

Bir şeyi eksiksiz ve güzel yapmak²²

İhlas, samimiyet ve murakabe altında olduğunu bilmek ve bu şuurla davranışlarını yapmak²³

İnsanın yaşadığı toplumda hem cinslerine ve diğer mahlûkata karşı iyi olması²⁴

Tüm bu söylediklerimiz ışığında Yakup ve Yusuf peygamber ailesine bakışlarımızı çevirdiğimizde oğluna otokontrol becerisini kazanabilmesi için öncelikle Yakup peygamberin oğluna kendisini her açıdan güvende hissedeceği ve sınırları oldukça belirgin güvenli bir alan belirlediğini görmekteyiz. Buna ilaveten gereken sorumluluk becerisi verdiğini ve yeterli sınır koyduğunu da görmekteyiz. Çünkü Züleyha tüm koşulları kendince sağladığı bir ortamda Yusuf peygambere "وقالت هيت لك" ve "haydi gelsene" dediğinde "ولقد هممت به و هم بما" kadın onu, oda kadını arzu etmişti " olmalarına rağmen ihsanın tüm anlamlarını içine alacak şekilde ve Allah'ın murakabesi altında olduğu şuur

²¹ Buhârî, "Tefsîr", 31/2, "İmân", 37; Müslim, "İmân", 1

²² Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi garibu'l kur'an*, s. 118; ez-Zebîdî, Muhammed Murtaza, *Tâcü'l-arûs*, Matbaatü'l-hayriye, Mısır 1306 h..V, 176; İbn Manzûr, *cemaluddîn muhammed b. mükerrem*, *Lisânü'l-arab*, Dâru'l-fikr, Beyrut 1994, 13:115

²³ Firûzâbâdî, *Besâir Zevî't-temyîz fi letâîfi kitabi'l-aziz*, Mektebetü'l-ilmîyye, Beyrut, ts., 2:364- 365

²⁴ Ömer en-nesefî, *Medâriku't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, ts., 3:131,

ve bilinci ile معاذالله “Allah’a sığınırım” diyebilecek bir ferasetle hem kendisine saygılı hem de diğer insanların hak ve özgürlüklerine saygılı, empati kurabilen, ahlak ve vicdan sahibi, kendine güvenen ve diğer insanlarla birlikte yaşama güç ve anlayışına sahip güçlü temsil niteliği ile Yusuf örneğini müşahade etmekteyiz.

1.7-Olaylara Pozitif Bakabilme

قَالُوا إِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آتَرَكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ قَالَ لَا تَثْرِبَ عَلَيْكُمْ أَيُّومَ يُعْزِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

“Kardeşleri, "Yoksa sen, sen Yûsuf musun?" dediler. O da, "Ben Yûsuf'um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü, kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez" dedi. Dediler ki: "Allah'a andolsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik." Yûsuf dedi ki: "Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir." (Yusuf Suresi 12/90-93)

İnsan yaratılışı gereği düşünebilen tek varlıktır. Düşünme bilginin insan zihninde teşekkülünden sonra varlık dünyasında tezahür eden halidir. Bir başka deyişle düşünme, insanın yaşam boyu karşılaştığı zorlukları ve problemlere karşı önceden hazırlıklı olması ve bu sorunlarla baş edebilme gücüdür. Düşünme şekilleri bireyin sahip olduğu değer, kültür, sosyal çevre ve bilgi birikimi ile doğru orantılıdır. Buna bağlı olarak bireyler karşılaştıkları güçlükler karşısında bu birikimleri ile kendilerine kolay görünen yolu seçmektedirler.

Olumlu bir bakış açısına sahip bireyler çevrelerinde olup biten tüm olgu ve olayları pozitif olarak değerlendirebildiklerinden yaşamlarında daha başarılı ve mutlu oldukları görülmektedir. Çünkü olumlu düşünce bireyin günlük yaşamını zihnen ve bedenen huzurlu sürdürebilmesi için önemli bir motivasyon kaynağı ve yaşam kalitesini yükseltmeye yarayan bir araç niteliğindedir. Bu araçla birey, düşünme becerilerini etkin bir biçimde kullanmanın yanı sıra olumlu, iyimser fikir ve imgeler oluşturmaya hatta hayata daha mutlu bakabilmesini mümkün kılabilmektedir. Daha öz bir deyişle pozitif düşünme olumsuz olaylara olumlu olarak bakabilmektir.²⁵

Olaylara pozitif olarak bakabilmeye güç yetiren bireyler karşılaştıkları durumlarla iyimser bir şekilde yüzleşir, her halde içinde buldukları durumu

²⁵ Yasemin Doğan ve Mahmut Özdevecioğlu, “Pozitif Ve Negatif Duygusalığın Çalışanların Performansları Üzerindeki Etkisi”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18:168-169; Leyla Arslan, Pozitif Psikoloji Anlayışı, Konuşma Terapisi Ve Bir Terapi Öyküsü”, *Psiko Hayat Dergisi*,13:16-18

kontrol edebilir, etkili ve doğru yöntemlerle durumu lehine çevirebilmeyi başarabilmektedir. Ayrıca İslam, insanlığa içinde buldukları durumun yarın için ne ifade ettiği hususunda “sizin şer dedikleriniz de hayır, hayır dedikleriniz de şer vardır” (Bakara Suresi 2/216) öğretisi ile pozitif düşüncenin yüksek yaşam kalitesi sağladığını, bunun yanı sıra daha az depresyon ile yaşamayı mümkün kıldığını söylememiz mümkün olmaktadır.

Yukarıda verdiğimiz ayeti kerime de Yusuf peygamber, kardeşlerinin kendisine karşı yapmış olduğu onca kötülüğe rağmen olaylara pozitif bakabilmiş, bu davranış ona, Bünyamin’in yanı sıra on kardeş daha kazandırmıştır. Sadece bununla kalmayıp kuyuya atıldığı o günden itibaren kendisini rahatsız edebilecek kin, nefret ve intikam gibi olumsuz düşüncelerin kendisini rahatsız etmesine de imkân tanımamıştır. Ayrıca yaşadığı tüm olumsuzlukların kendisine hayır olarak geri dönmesi de olayın diğer olumlu yönü olmuştur.

Diğer taraftan Yusuf (as) artık bir peygamber olarak görevlendirilmiştir. Peygamberliğin temelini oluşturan tebliğ görevi, kin, nefret ve intikam düşünceleri ile birlikte götürülmesi mümkün değildir. Bu görevle gönderilen tüm peygamberlerin tek amacı Allah’ın tebliğine memur kıldığı ilahi hitabın insanlara bir şekilde ulaştırılması olmuştur. Bu nedenle peygamberlerin karşılaştıkları her olumsuzluğa rağmen başta ailesi ve sonra tüm insanlık olmak üzere insani ilişkilere azami derecede iyimser bakabilmek durumundadırlar. Aksi halde tebliğ görevini ifa etmeleri mümkün olmayacaktı. Her bir insanın da kendi etkin olduğu çevre içerisinde, bilgi ve kültür birikimine bağlı olarak bir tebliğ görevi olduğu düşüncesinden hareketle, sahip olduğumuz inanç ve değerlerin bizden sonrakilere sağlıklı bir şekilde ulaşabilmesi için olaylara pozitif bakabilme kabiliyetine sahip olmak hatta bunu geliştirmek gerekmektedir.

Sonuç

İslam’a göre, bir neslin yetişmesinde ailenin önemli oluşu Kur’ân ayetleri ve özellikle bazı kıssalar incelendiğinde çok net anlaşılacaktır. Aile toplumun en küçük birimi olma özelliğine rağmen toplum açısından en zor görev olan insan yetiştirme görevi de ona verilmiştir. Bu görev ve sorumluluk alanı içerisinde ebeveynlerden her birinin kendi biyolojik ve mantıksal alanı içerisinde bir takım yükümlülükleri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak ebeveynlerden hiçbirisi kendi görev ve sorumluluklarını bir diğerine devretme ya da sorumluluktan kaçınma gibi bir hakları yoktur.

Yapısı itibarı ile unutkan ve karmaşık bir yapıya sahip olan insan çoğu zaman kendi görev ve sorumluluklarının farkında olamamasına bağlı olarak giderek dînî, ahlaki ve toplumsal sorumluluklardan uzaklaşan, bencil bir neslin yetişmesine neden olmaktadır. Bu yetişen nesil ile onu yetiştiren ebeveynler

arasında büyük uçurumlar meydana gelmiş ve aile denilen en küçük toplumsal birimin her bir üyesi bir diğerinden uzaklaşarak ciddi bir yalnızlığın içerisine itilmiştir.

İşte böylesine bir yalnızlığın içerisinde olan aile ve onun bireylerinin her biri için Kur'ân ayetleri içerisinde çözüm önerileri bulunmaktadır. Bu çözüm önerileri Kur'ân'ın kissa diye tabir ettiği yaşanmış olgu ve olayların anlatıldığı satır aralarına işlenerek hem işitsel anlamda hem de görsel anlamda bir yönlendirme faaliyeti üstlenmektedir. İşte bu yönlendirme faaliyeti diye belirttiğimiz hususa örnek olabilecek Yakup ve ailesinden çıkardığımız şu tavsiyeler büyük öneme haizdir:

- Aile içi iletişim istenilen ve beklenen düzeyde olmadığı sürece sorunlar devam edecektir. İletişimin konuşan ve dinleyen olmak üzere iki tarafı vardır, her iki tarafında birbirlerine kendilerini ifade ettikleri eylemin adı iletişimdir. İletişimin iki yönlü olmaması ve tek tarafın konuştuğu bir iletişim, tarafları olumsuz etkileyen bir iletişim şeklidir.

- Sağlıklı bir toplumun gelişebilmesi için yarınlarmızı emanet edecek olduğumuz genç neslin bedensel, sosyal ve duygusal açıdan dengeli bir şekilde doyuma ulaştırılması gerekmektedir. Çağdaş anlamda eğitimin en başından itibaren amacı dengeli kişiler yetiştirmek ve böylece hem bireyi hem de toplumun geleceğini güvence altına almaktır. Bu gelişim özellikleri doğrultusunda eğitimini almayan bir nesilden bireysel ve toplumsal anlamda bir başarı ve katkı beklemek söz konusu olamayacağından maddi ve manevi eğitim eşit verilmelidir. Günümüz dünyasında ebeveynler maddi anlamda tatmin ettikleri çocuklarını manevi anlamda aç bırakmaktadır. Bu ise psikolojik olarak sıkıntılı bireylerin artmasına neden olmaktadır.

- Anne ve babalar, Allah'ın bir ihsan olarak bağışladığı en büyük nimetlerden biri olan çocuklarına, İslâmî eğitim verme, dini ve dünyevi zorunlu eğitimi sağlama, çocuklar arasında maddi ve manevi anlamda adaleti gözetme gibi görevleri bulunmaktadır. Zira adaletsizlik kin, nefret, düşmanlık gibi olumsuz davranışlara yol açma ihtimali bulunmaktadır. Bunun içindir ki Peygamber (a.s)'ın çocuklar arasında adil olunması ile ilgili birçok tavsiyesi bulunmaktadır. Diğer taraftan adaletin yerine getirilmemesi toplumsal birliği tehdit eden bir durum olması nedeni Kur'an'da şeytanın bir fiili olarak nitelendirilmiş ve sakınılması gerektiği ifade edilmiştir.

- İnsan aklını kullanabilme kabiliyetine sahip tek varlıktır. Akılla birlikte insana bilgi ve kabiliyetleri ölçüsünde feraset denilen önceden sezebilme gücü verilmiştir. Doğru kullanıldığı ölçüde yanlışların önüne bir set koyabilme imkânı vermesi mümkündür.

- Allah, insanları zıt kutuplu formatta yaratmıştır. İnsanın yapısında ahlaki davranışta bulunma özelliği olduğu gibi, gayri ahlaki davranışta bulunma özelliği de vardır. O, doğası gereği bu iki özellikte birlikte yaşar. Bu nedenle insan eğitimi zorlu ve güç bir yapıya haizdir. Bu yolda insanın en büyük yardımcısı sabır ve duadır. Duanın eylemle birlikte bir yakarış olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

- Bireyin kendisini, davranışlarını ve isteklerini dizginleyebilme anlamına gelen otokontrol ya da başka deyişle özdenetim, insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Kişinin toplumsal değerlere saygılı olabilmesi ve yaşadığı çevreyle uyum içerisinde ilişkiler kurarak yaşayabilmesi için kendini kontrol edebilmesi şarttır. Ebeveynlerin yaptığı en büyük hata çocuklarını kendi kontrolleri altında tutmaktır. Ancak bu mümkün olmadığına ve olamayacağına göre onlara kendilerini kontrol altına alabilecekleri otokontrol eğitiminin mutlak gerekli olduğu bilinmelidir.

- Mutlu olmak bireyin dışında gerçekleşen bir durum olmayıp bizzat içsel değişkenler silsilesi olarak bireyin kendisinde başlayacağı bilinmelidir. Bu nedenle hayatı anlamlı kılmak, verimliliği artırmak, hayat boyunca karşımıza çıkabilecek zorlukların üstesinden gelebilmek için pozitif bakış ve değerlendirme çok büyük bir öneme sahiptir. İnsanoğlunun mutsuzluğunun en temel nedenlerinden biri, olaylara negatif bakma ve olumlu yönlerini görememektir. Bu nedenle Kur'ân, "sizin hayır bildiklerinizde şer, şer bildiklerinizde hayır vardır" öngörüsünü öne çıkarır.

Kaynakça

- Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Musannef*, thk: Habîburrahmân el-A'zamî, üçüncü baskı, Beyrut 1403/1983
- Ebü Abdullah Muhammed b. Ömer b. Hasen b. El-huseyn et-Teymî er-Râzî, *Mefâtihu'l-Çayb*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1420
- Ebu'l-Kâsım Huseyin b. Muhammed er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbu'l-Kur'an*, thk. *Safvân Adnân*, Dâru'l-Kalem, Beyrut, 1412
- Ebü'l-Muîn en-Nesefî, *Tebsiratu'l-Edille*, Tah. Hüseyin Atay, DİB Yay., Ankara, 1993
- Ekrem Bayat, *Kur'an'da Allah Merkezli Anlatımlar*, Sonçağ yay., Ankara, 2020
- ez-Zebîdî, Muhammed Murtaza, *Tâcü'l-Arûs*, Matbaatü'l-Hayriye, Mısır 1306 h.
- Fîrûzâbâdî, *Besâir Zevî't-Temyîz fî Letâifî Kitabi'l-Aziz*, Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ts.
- İbn Manzûr, Cemaluddîn Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânü'l-Arab*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1994
- İbn Teymiye, *Kitâbu'l-İman*, (*Mecme'u'l-Fetâvâ içinde*) Suudi Arabistan, ts.
- Leyla Arslan, *Pozitif Psikoloji Anlayışı, Konuşma Terapisi Ve Bir Terapi Öyküsü*", *Psiko Hayat Dergisi*, Yıl.5, Sayı.13
- Mebrure Doğan ve Çiğdem Gülmez (2014). "Sabır ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42:263-279

- Mehmet Emin Ay, "Ailede Verilecek Din Eğitiminde Genel Prensipler", *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi sempozyumu (2)*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005
- Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Abdillâh eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, Dâru ibn Kesîr, 1250
- Nâsîrud'dîn Ebu saîd Abdullâh b. Ömer b. Muhammed eş-Şîrâzî el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Dâru İhyâi't-Turâsî'l-arabî, 1418
- Ömer en-Nesefî, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, ts.
- Rüçhan Gökdağ ve Özgül Dağlı, (27-28 Nisan 2012), İletişim Çatışması Olarak Kadına Yönelik Şiddet, *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu*, Ankara,
- Recep İlhan ve Erol Feyzullahoğlu, "Cam Elyaf Takviyeli Polyester (CTP) Kompozit Malzemelerde Kullanılan Doğal Elyaf ve Dolgu Maddeleri", *El-Cezerî Fen ve Mühendislik Dergisi* Cilt: 6, No: 2, 2019
- Süleyman Uludağ, *Firâset*", TDV *İslam Ansiklopedisi*, 1996, İstanbul
- Toshihiko İzutsu, *İslâm Düşüncesinde İman Kavramı*, Çev. Selahaddin Ayaz, Pınar Yay., İstanbul, 1984
- Yasemin Doğan ve Mahmut Özdevecioğlu, "Pozitif Ve Negatif Duygusallığın Çalışanların Performansları Üzerindeki Etkisi", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı.18

Parent-Child Relationship (In the example of Prophet Jacob and his family)

(Extended Abstract)

According to Islam, the importance of family for the upbringing of a generation will be clearly understood when the verses of the Quran and especially some stories are examined. Despite the family's feature of being the smallest unit of the society, the task of raising people, which is the most difficult task for the society, is given to it. Within this area of duty and responsibility, each of the parents has a set of responsibilities within their own biological and logical area. Accordingly, none of the parents have the right to transfer their duties and responsibilities to another or to avoid responsibility.

People, who are forgetful and have a complex structure due to their nature, often lead to the growth of a selfish generation who gradually moves away from religious, moral and social responsibilities due to being unaware of their duties and responsibilities. Large gaps have occurred between this growing generation and the parents who raised it, and each member of the smallest social unit called the family has been pushed away from the other and into a serious loneliness.

There are solution suggestions in the verses of the Quran for the family and each of its members, who are in such loneliness. These solution proposals are processed between the lines in which the lived facts and events, which the Quran describes as stories, are described, and they undertake an orientation activity both in auditory and visual sense. Here, the following recommendations from Yakup and his family, which can be an example of the issue we have mentioned as a referral activity, are of great importance:

-Problems will continue as long as family communication is not at the desired and expected level. Communication has two sides as speaking and listening, the name of the action in which they express themselves to each other on both sides is communication. Communication is not two-way and one-sided communication is a form of communication that negatively affects the parties.

- In order for a healthy society to develop, the young generation, whom we will entrust our future, must be fulfilled in a balanced manner in terms of physical, social and emotional aspects. The aim of education in the modern sense from the very beginning is to raise balanced individuals and thus to secure the future of both the individual and the society. Since it is not possible to expect individual and social success and contribution from a generation that does not receive education in line with these developmental characteristics, material and spiritual education should be given equal. In today's world,

parents do not satisfy their children in the spiritual sense that they materially satisfy. This causes an increase in psychologically distressed individuals.

-Mothers and fathers have duties such as providing Islamic education, providing religious and worldly compulsory education to their children, one of the greatest blessings Allah has bestowed as a gift, and observing justice in material and spiritual terms among children. Because injustice may lead to negative behaviors such as grudge, hatred, and hostility. For this reason, the Prophet (as) has many recommendations about being just among children. On the other hand, since the failure to fulfill the justice is a situation that threatens social unity, it is described as an act of devil in the Quran and it is stated that it should be avoided.

- Human beings are the only creatures capable of using their mind. Along with the mind, human beings are given the power of foresight, which is called foresight, in accordance with their knowledge and abilities. It is possible to put a barrier in front of mistakes to the extent that it is used correctly.

- God created humans in an oppositional format. In the nature of human being, there is the feature of acting in moral behavior as well as the feature of engaging in immoral behavior. By nature, he coexists with these two characteristics. Therefore, human education has a difficult and difficult nature. In this way, the greatest help of man is patience and prayer. It should not be forgotten that prayer is a supplication with action.

- Self-control, in other words self-control, which means being able to restrain oneself, behavior and desires, has an important place in human life. Self-control is essential for people to be respectful to social values and to live in harmony with the environment they live in. The biggest mistake parents make is to keep their children under their own control. However, since this is not possible and cannot be, it is known that self-control training is absolutely necessary for them to get themselves under control.

- It should be known that being happy is not something that happens outside of the individual, but starts with the individual himself. For this reason, positive view and evaluation are of great importance in order to make life meaningful, to increase efficiency and to overcome the difficulties that may arise throughout life. One of the main reasons for human unhappiness is to look at things negatively and not see their positive aspects. Therefore, the Quran emphasizes the prediction that "there is evil in what you know well and good in what you know evil".